

JAHVE I IZRAEL U PORUCI PROROKA HOŠEE

Adalbert Rebić

Biblijski su se pisci u St. i Novome zavjetu služili slikama i usporedbama da bi jasnije prenijeli sadržaj Božje objave. Osobito su se služili slikama kad su govorili o Bogu i odnosu Božjem prema čovjeku. Tako su već najstariji proroci u St. zavjetu govoreći o savezničkom odnosu Boga Jahve prema Izraelu upotrebljavali sliku braka i zaručništva: u njihovu je govoru Bog bio Zaručnik i Suprug Izraela, a Izrael Zaručnica i Supruga Jahvina. Odnosi između Boga Jahve i naroda izraelskoga opisivani su kao odnosi zaručnika i zaručnice odnosno muža i žene. Ta slika koju je prvi od proroka upotrijebio Hošea imala je velik utjecaj na daljnju starozavjetnu i novozavjetnu teologiju o odnosima Bog-narod.

Korijenje te biblijskoteološke usporedbe Jahve kao Zaručnika a Izraela kao Zaručnice nalazimo, istina, već u jednom tekstu najstarije biblijske predaje, jahvističke, iz 10. stoljeća prije Krista (usp. Izl 34, 10—16). Ali je konkretnije i jasnije tu sliku i usporedbu prvi upotrebio prorok Hošea.

Prorok Hošea (djelovao od 752. do 722. god. pr. Kr.) jedan je od najstarijih proroka pisaca, gotovo suvremenik proroka Amosa (o. 755. pr. Kr.), proroka Izaije (djelovao od 740. do 701. godine) i proroka Miheja (djelovao nekako u isto vrijeme kad i prorok Izaija). Prorok Hošea je djelovao u Izraelu, u sjevernom kraljevstvu, za vrijeme kralja Jeroboama II. (783—743 pr. Kr.) i poslije njega za vrijeme sjevernoizraelskih kraljeva Zaharije, Šaluma, Pekahje, Pekaha i Hošee, posljednjeg sj.-izr. kralja.

Za vrijeme vladanja velikog kralja Jeroboama II. Izrael je bio na vrhuncu svoje moći. Na sjeveru i na istoku Izrael je sada imao one granice koje je imao u vrijeme slavnog i moćnog kralja Šalomona te je u to doba predstavljao najjaču državu na području Siropalestine. Susjedna su kraljevstva bila oslabljena ranijim ratnim pohodima Asirije. I Asirija je sada bila slabija nego prije: mučile su je unutrašnje poteškoće. Izrael i Judeja su stoga u to doba uživali mir, sreću i blagostanje. No u doba mira i blagostanja vjera je obično u kriznoj situaciji. Tako je to bilo onda u Izraelu i u Judeji. Izraelska jahvistička religija potpadala je pod sve veći utjecaj poganskih kanaanskih religija. Izraelce su sve više počeli privlačiti kanaanski poganski bogovi i kultovi u čast tim bogovima. Počeli su obožavati boga Baala i božicu Aštartu i njima u čast graditi kipove i hramove. Uskoro Baal i Aštarta zauzeše mjesto u tim hramovima kraj Boga Jahve. Bog Jahve je Izraelcima još bio samo jedan od bogova koji su moćni i koji narodu pomažu. Jahvistička je religija bila u to doba ugrožena sinkretizmom (mješanjem poganskih elemenata s pravom jahvističkom religijom). Izrael je postao Jahvi nevjeran. Pogazio je svoju časnju riječ koju je zadao preko svojih otaca Bogu koji je s njima sklopio Savez prijateljstva. Jahvi je leđa okrenuo a prionuo uz Baala i druge bogove. Hodočastio je u pogonske hramove i ondje prinosio žrtve poganskim bogovima vjerujući da od njih dobiva sva materijalna i duhovna dobra koje posjeduje.

U takvim političko-vjerskim prilikama živio je i djelovao prorok Hošea, prorok profinjene i osjetljive naravi. Bio je prorok karizmatik, od Boga pozvan, a ne prorok kao što su bili službeni dvorski proroci koji su za novac »balili« (usp. Mih 3, 11). Hošea je revnovao za Jahvu i borio se da narod privede k obraćenju te preko obraćenja k Bogu Jahvi.

Taj veliki prorok i borac za Jahvu doživio je u svojoj vlastitoj obitelji tragediju. Njegova žena Gomer, kći Diblajima, iznevjerila mu se: poslala je za drugim muževima, za svojim ljubavnicima (Hoš 2, 7). Postala je preljubnica i djecu je preljubničku Hošei rodila (Hoš 1, 2). No, svako zlo za neko dobro. Hošea je srvan dramom svojega bračnog života mogao bolje razumjeti što to doživljava Jahve od svojega naroda. Lakše nego itko drugi Hošea je shvatio da je Jahve kao Suprug Izraela prezren, iznevjeren, ostavljen, a da je Izrael, Zaručnica i Supruga Jahvina postala preljubnica: napustila je svojega pravog i jedinog Supruga: Stvoritelja, Oca i Pomoćnika, i poslala za svojim ljubavnicima: za poganskim bogovima i božicama.

Bog izabire upravo Hošeu da on poučen iskustvom svoje vlastite bračne tragedije narodu navijesti i protumači ono što Jahve doživljava sa strane svojeg izabranog i ljubljenog naroda. Upravo je zato Hošea upotrijebio usporedbu braka u svojem navještaju o odnosima između Boga i izraelskog naroda. Svoju osobnu dramu uzeo je za polazište svojega propovijedanja: njegova nevjerna i preljubna žena postala je slika nevjernog i preljubničkog Izraela (usp. Hoš 1, 2—3, 5). Kao što je njegova žena Gomer njega ostavila, prezrela prvu ljubav, te postala preljubnicom, tako je i Izrael ostavio Jahvu, svojega Boga, prezreo je svoju prvu ljubav (usp. Hoš 2, 9 i Ez 16), pošao za svojim milosnicima, to jest za poganskim bogovima u poganske hramove i u poganska svetišta u kojima je bogovima žrtve prinosisio i njima u čast kad kadio (Hoš 2, 15). Izrael je poput žene preljubnice sebe nudio poganskim bogovima kao svojim ljubavnicima na vrhuncima, u svetištima i na križanjima putova (usp. Jr 3, 6—13).

Događaji iz Hošeina privatnog života poprimili su simboličku vrijednost. Drama Hošeine ljubavi postaje simbol drame Jahvine ljubavi. Kao što je Gomer prezrela ljubav Hošeinu, Izrael je tako u još većoj mjeri prezreo ljubav Jahvinu. Hošein brak postaje slika ili zorna predstava Jahvina braka s Izraelom. Da bi svima bilo jasno što se to dogodilo između Izraela i Jahve, mora Hošea svojoj djeci — preljubničkoj djeci — dati simbolična, znakovita imena. Sina prvorođenca naziva »Jizreel« (Hoš 1, 4), da Izrael podsjeti na zločine počinjene u jizreelskoj dolini (usp. 1 Kr 21; 2 Kr 9, 14—37; 10, 6—11). Kćerku naziva »Nemila«, hebrejski »Lo'ruhamah« (Hoš 1, 6), da podsjeti Izrael da više nije Bogu Jahvi mio i drag, više nije mila i draga zaručnica i supruga, nego nemila i nedraga. Nije više u milosti Jahvinoj! I opet sina naziva »Ne-narod-moj«, hebrejski »Lo'-ami« (1, 9), da Izraela podsjeti da više nije narod Božji, jer je sam od Boga otpao. I Bog više nije njihov Jahve, to jest »Onaj koji jest« (usp. 1, 9). Izrael se više ne smije Bogu obraćati: »Jahve, Bože naš!«, jer se obraća poganskom bogu Baalu: »Baale moj!« (usp. Hoš 1, 18). Izrael je Jahvu zaboravio (1, 15).

Kad je Hošea shvatio tu bolnu stvarnost što se zbiva između Boga Jahve i naroda izraelskog, on se svom dušom dao u službu Jahve i Jahvine Riječi. Izraelcima je u ime samoga Boga predbacivao njihove zločine, zločine socijalne i vjerske naravi, koje su počinili jedan protiv drugog i svi zajedno protiv Jahve, Boga svoga, sve od vremena rascjepa Šalomonova kraljevstva na sjeverno i južno pa do ovog trenutka. U ime Boga Jahve Hošea Izraelcima poručuje:

»Podignite tužbu, podignite,
protiv majke svoje,
jer ona mi više nije žena
a ja joj muž više nisam!
Nek odbaci od sebe bludničenja
i preljube između svojih dojki,

da je golu ne svučem
te učinim da bude ko na dan
rođenja;
da je ne obratim u pustinju,
da je u zemlju suhu ne obratim i
žeđu ne umorim!« (Hoš 2, 4—5)

Izrael je kao cjelina, kao narod, bio zaručnica Jahvina, a sinovi su Izraelovi bili djeca te zaručnice. Izrael je napustio Boga Jahvu, napustio je svojeg zaručnika, pretvorio se u ženu preljubnicu. Sinovi su Izraela postali djeca preljubnice. Preljubništva i bludničenja grijesi su Izraela protiv Jahve, Boga njegovog: iznevjerenje Jahvi, napuštanje Jahve, zaborav Jahve, prijanjanje uz Baala, Aštartu i druge poganske bogove kanaanjskih religija kojima je Izrael kad kadio i prinosio žrtve (2, 15). Zamijenio je pravoga Boga s krivim bogovima. Slavu je Jahvinu zamijenio za one što ne pomažu (usp. Jr 2, 11). Dva je velika zla Izrael učinio: ostavio je Jahvu, izvor žive vode, te iskopao sebi kladence, kladence ispucane što vode držati ne mogu! (usp. Jr 2, 13). Zaboravio je Izrael da je sva dobra koja posjeduje dobio jedino od Boga Jahve, a mislio je da je sve to dobio od poganskih bogova (usp. Hoš 2, 6. 7. 10. 14).

Zato će Jahve kazniti Izraela, svoju nevjernu zaručnicu. Kazna će biti medicinalne naravi. Kaznit će Izraela, da bi se Izrael osvijestio, da bi se popravio, Bogu vratio i ob-ratio u svome srcu i u cijelom svojem životu. Nadoći će teški dani. Tada će Izrael govoriti:

»Hajde, vratimo se Jahvi!
On je razderao, on će nas iscijeliti:
On je udario, on će nam poviti rane;

poslije dva dana oživjet će nas,
trećeg će nas dana podignuti
i mi ćemo živjeti pred njim!«
(Hoš 6, 1—2)

Tada će Izrael konačno reći:

»Idem se vratiti prvome mužu,

jer sretnija bijah tada nego sada!«
(Hoš 2, 9)

Izrael će se obratiti i vratiti Jahvi. Postat će opet Jahvin narod, postat će opet Jahvina Zaručnica i Jahvina Supruga. Hošea mora svojoj ženi sve oprostiti i natrag je uzeti za ženu. Mora je ponovno ljubiti (Hoš 3, 1—3). To je slika onoga što će Jahve učiniti: Jahve će Izraelu sve oprostiti, uzeti ga natrag sebi i ponovno ga ljubiti (usp. Hoš 3, 4—5). Ponovno će Jahve sklopiti Savez, Novi Savez, i opet će narod svoj uvesti u obećanu zemlju. Obnovit će se *Izlazak*, obnovit će se događaji *Pustinja* (2, 16. 17). *Izlazak* — to bijaše prva ljubav, ljubav mladosti Izraelove. *Pustinja* — to bijaše mjesto gdje je Izrael susreo svojega Boga i sa svojim Bogom razgovarao: Čitajmo kako o tome propovijeda Hošea u ime Boga samoga:

»Stoga ću je, evo, primamiti,
odvesti je u pustinju
i njenu progovoriti srcu.
I vratit ću joj ondje njene

vinograde,
i od Doline akorske učinit ću vrata
nade.

Ondje će mi odgovorati ona kao u
dane svoje mladosti,
kao u vrijeme kada je izišla iz
Egipta.

U onaj dan — riječ je Jahvina —
ti ćeš me zvati: »Mužu moj!«
a nećeš me više zvati: »Moj Baale!«
U onaj dan, učinit ću za njih savez
sa životinjama u polju...
Zaručit ću te sebi dovijeka;
zaručit ću te u pravdi i u pravu,
u nježnosti i u ljubavi;
zaručit ću te sebi u vjernosti

i ti ćeš spoznati Jahvu.
U onaj dan — riječ je Jahvina —
odazvat ću se nebesima,
a ona će se zemlji odazvati;
zemlja će se odzvati žitu, moštu
i ulju,

a oni će se odazvati Jizreelu.
I posijat ću ga u zemlju,
zamilovat ću *Nemilu*,
Ne-narodu-mome reći ću: Ti si
narod moj!
a on će reći: *Bože moj!*«

(Hoš 2, 16—25)

»Iscijelit ću ih od njihova otpada,
od svoga ću ih srca ljubiti!
jer gnjev se moj odvratio od njih.
Bit ću kao rosa Izraelu;
kao ljiljan on će cvasti,
pustit će korijen poput jablana,
nedaleko pružat će izdanke...«

(Hoš 14 5—8)

Hošea se služio veličanstvenim slikama da pomoću njih i u njima prenese narodu poruku Božju. Njega je zaokupljala tema bludništva do koje je došao promatrajući neudoređeno ponašanje svojih sunarodnjaka u pogan-skim hramovima u Kanaanu. »Da, Efrajime, bludu si se odao, okaljao si se, Izraele!« (Hoš 5, 3). »Strahotu vidjeh u domu Izraelovu; Efrajim se ondje bludu odaje i skvrni se Izrael!« (6, 10). »Ne raduj se, Izraele, ne kliči ko drugi narodi; bludu se oda, jer, ostavivši Boga svoga, zavolio si plaću bludničku po svim gumnima žitnim« (9, 1). »U Gilgalu sva je njihova zloća, ondje sam ih zamrzio... iz kuće svoje ću ih izagnati« (9, 15). Izrael je svoj grijeh skupo platio: izgubio je sve, i svoje kuće i svoju zemlju i svoju domovinu i svoga kralja (usp. 2, 8—9) i morao je u progonstvo, u Babiloniji. »Proгутan je Izrael, evo ga među narodima poput nevrijedne posude; jer otiđoše k Asircu, divljem magarcu što sam živi! Efrajim obdaruje milosnike. Neka ih samo obdaruje. Među narode ću ih sada razasuti!« (8, 8—10). Ovo bi trebala biti pouka Judeji! Na žalost, Judeja neće iz ovog izvući nikakve pouke. Naprotiv, još će se gore ponašati nego Izrael. Vjersko stanje Judeje prikazat će osobito prorok Jeremija, ali već je neki redaktor Hošeine knjige spočitnuo Judeji otpad grijeha htijući tako poruku proroka Hošee u svom vremenu posadašnjiti i ponazočiti. »A i Juda još je nestalan Bogu, Svecu vjerno-me!« (Hoš 12, 1). »Ako li se ti bludu odaješ, Izraele, neka bar Juda ne griješi! I ne idite u Galgal, ne penjite se u Bet Avon, ne kanite se živoga mi Jahve' (4, 15). I Juda će stoga doživjeti sudbinu sličnu sudbini Izraelovoj. »I tebi sam, Judo, žetvu odredio kad okrenem udes naroda svojega« (6, 11).

Kroz cijelu se knjigu proroka Hošee provlači kao nit vodilja Izraelova nevjernost prema Jahvi koji uvijek ljubi (usp. Hoš 5, 15; 8, 13; 9, 17; 13, 9), nestalna ljubav Izraelova (6, 4), izdajničko kršenje Saveza (6, 7; 8, 1) ali i — unatoč svemu tome — neslomiva ljubav Jahvina prema narodu (6, 3; 11, 7—9; 14, 5—6).

S usporedbom Jahve kao Zaručnika povezane su i druge usporedbe koje upotrebljava Hošea. Hošea prikazuje Jahvu kao dobra oca koji ljubi

svoje dijete, ali dijete prezire njegovu ljubav (Hoš 11, 1sl). Tu je usporedbu i Isus upotrijebio u priči o izgubljenome sinu (Lk 15, 11sl). Nadalje, Hošea uspoređuje tvrdokorni Izrael s »tvrdoglavom junicom«, s »golubicom plahom i bez razuma« koja će uskoro upasti u lovčevu mrežu (7, 11), s vinogradom, s groždem u pustinji, ranim plodom na smokvi (9, 10).

Cijelog svog života Hošea bijaše stražar Jahvin nad domom Izraelovim: budno je pazio na narod, opominjao, korio, prijetio, nudio Jahvino oprostjenje i u ime samog Jahve obećavao spasenje. Malo se koji prorok kao prorok Hošea toliko približio novozavjetnoj evanđeoskoj predodžbi Boga koji ljubi svoj narod, oprašta mu grijehe i nudi spasenje. Evanđelist Luka, evanđelist Božjeg milosrđa i ljubavi, obilno se koristio Hošejinim temama u svojem Evandelju (izgubljeni sin, preljubnica, nerodna smokva, kiselo grožđe i drugo).